

Als je het in het Limburgs hebt over iemands 'reet' moet je goed oppassen hoe je het uitspreekt. Het kan 'waterplant' betekenen, maar ook gewoon 'achterwerk', afhankelijk van de gebruikte toon. Taalkundige Ben Hermans over het bijzondere Limburgs.

MATHILDE JANSEN

Omhoog en omlaag

Het Limburgs als toontaal

Van nogal wat Nederlandse dialecten wordt gezegd dat ze 'zangerig' klinken. Maar het Limburgs spant qua zangerigheid de kroon. Dat komt doordat het Limburgs vaker dan andere dialecten varieert in toon. Sterker nog, twee woorden die uitsluitend in toonverloop van elkaar verschillen, kunnen daardoor een geheel andere betekenis krijgen. Zo is *reet* de ene keer 'reet, spleet', en de andere keer 'riet, plant aan de waterkant'.

Toon heeft ook een belangrijke rol in het Chinees, dat om die reden een 'toontaal' genoemd wordt. Een sprekend voorbeeld is het Chinese woordje *ma*, dat al naargelang de toon wel vijf verschillende betekenissen kan hebben, waaronder 'moeder', 'paard' en 'henneplant'. Een verschil in toon zorgt dus voor een andere betekenis. Hetzelfde gebeurt in het Limburgs. Maar is het Limburgs daarmee een toontaal?

Talenkennis

Volgens Ben Hermans, onderzoeker aan het Meertens Instituut en hoogleraar aan de Vrije Universiteit

in Amsterdam, is daar het laatste woord nog niet over gezegd. We spreken elkaar op het Meertens Instituut, dat ook voor een groot deel in het teken staat van het Limburgs: aan de muren hangen foto's van Rowwen Hèze-fans, samen met hun favoriete liedteksten. Ze zijn gemaakt ter ere van het dertigjarig jubileum van deze Limburgse band.

Hermans weet alles over toon. En niet alleen toon in het Limburgs. Als taaltypoloog vergelijkt hij talen van over de hele wereld met elkaar. Zijn talenkennis is groot: hij studeerde ooit Slavische talen, weet als toonexpert veel van het Japans en houdt zich aan de Vrije Universiteit ook nog eens bezig met de talen in het Amazonegebied.

'Papier hier-ier!'

Tussen het toongebruik in het Chinees en het Limburgs zijn grote verschillen. Zo heeft het Chinees wel vijf verschillende tonen. Het Limburgs heeft er twee: de valtoon en de sleптоon. De valtoon is niet zo moeilijk. Hij klinkt een beetje als de Nederlandse *ie*-klanken in 'papier hier-ier!' Het is een neer-